

УДК 930.85(477.44)«1950/1960»

DOI <https://doi.org/10.32782/facs-2024-4-25>

Тетяна СІДЛЕЦЬКА

кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри суспільно-політичних наук, Вінницький національний технічний університет, Хмельницьке шосе, 95, м. Вінниця, Україна, 21021

ORCID: 0000-0001-8209-8387

Бібліографічний опис статті: Сідлецька, Т. (2024). Культурно-мистецьке життя Вінниці середини 50–60-х рр. ХХ ст.: тенденції та особливості розвитку. *Fine Art and Culture Studies*, 4, 180–186, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-4-25>

**КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКЕ ЖИТТЯ ВІННИЦІ СЕРЕДИНИ 50–60-Х РР. ХХ СТ.:
ТЕНДЕНЦІЇ ТА ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ**

У статті визначено тенденції й особливості розвитку культурно-мистецького життя Вінниці середини 50-60-х рр. ХХ ст.

Мета статті – виявлення основних тенденцій культурно-мистецького життя Вінниці середини 50-60-х рр. ХХ ст. **Методологія** дослідження полягає в застосуванні системного підходу, що дозволяє розглядати культурно-мистецьке життя Вінниці як систему, складовими якої є установи культури і мистецтва, діяльність яких забезпечує функціонування і розвиток останньої. Використання структурно-функціонального підходу дає можливість проаналізувати діяльність установ культури і мистецтва та визначити їхню роль у культурно-мистецькому житті Вінниці середини 50-60-х рр. ХХ ст. Застосування культурологічного методу дозволяє осмислити взаємозв'язки між суспільно-політичними і мистецькими процесами у регіоні. При опрацюванні архівних матеріалів використовуються джерелознавчий, історичний та історіографічний методи задля відтворення панорами культурно-мистецького життя Вінниці середини 50-60 рр. ХХ ст. **Наукова новизна** роботи полягає у виявленні провідних тенденцій й особливостей розвитку культурно-мистецького життя Вінниці середини 50-60 рр. ХХ ст. **Висновки.** Провідними тенденціями в культурно-мистецькому житті Вінниці середини 50-60-х рр. ХХ ст. були: пошук цього явища під впливом суспільно-політичних і культурних змін в Україні у досліджуваний період; активізація діяльності установ культури і мистецтва, спрямована на задоволення культурно-мистецьких запитів містян; зростання виконавської, акторської, режисерської майстерності і розширення репертуару творчих колективів; намагання художніх колективів установ культури і мистецтва зберегти національну спрямованість у своїй творчості; активна музично-просвітницька діяльність творчих колективів, що, попри її заангажованість, сприяла залученню до музичного мистецтва населення Вінниччини; активізація гастрольної діяльності творчих колективів установ культури і мистецтва. Дослідження не вичерпує усієї проблематики розгляду культурно-мистецького життя Вінниці середини 50-60-х рр. ХХ ст. Виявлені в результаті дослідження факти і закономірності можуть стати основою для подальшого вивчення явищ культурно-мистецького життя Вінниці наступних періодів, що має важливе значення для відтворення цілісної картини національної культури у розмаїтті її регіональних аспектів.

Ключові слова: культурно-мистецьке життя Вінниці, установи культури і мистецтва, творчі колективи, гастрольна діяльність, репертуар.

Tetiana SIDLETSKA

PhD in Art, Associate Professor, Associate Professor of Social and Political Sciences Department, Vinnytsia National Technical University, 95, Khmelnytsky St, Vinnytsia, Ukraine, 21021

ORCID: 0000-0001-8209-8387

To cite this article: Sidletska, T. (2024). Kultyrno-mystetske zhyttia Vinnytsi seredyny 50–60-kh rr. XX st.: Tendentsii ta osoblyvosti rozvytky [Art and cultural aspects of Vinnytsia city during the period of 1950s–1960s: the trends and peculiarities]. *Fine Art and Culture Studies*, 4, 180–186, doi: <https://doi.org/10.32782/facs-2024-4-25>

**ART AND CULTURAL ASPECTS OF VINNYTSIA CITY DURING THE PERIOD
OF 1950S–1960S: THE TRENDS AND PECULIARITIES**

The article has defined the trends and peculiarities of art and cultural aspects in Vinnytsia city during the period of 1950s-1960s.

Purpose of Research is to reveal the main trends of art and cultural aspects of Vinnytsia city during the period of 1950s-1960s. **The Research Methodology** has included on the following approaches: systemic approach has dealt with the entire system of Vinnytsia art and cultural aspects as well as different separate artistic and cultural establishments. Structural functional approach has analyzed the activity of different cultural establishments and has determined their influence to the entire cultural life of the city. Cultural method has shown the interconnections between the regional social political activities and the artistic processes. **Conclusion.** It is possible to highlight the following main trends of art and culture in Vinnytsia city during the historical period of 1950s-1960s: reactivation of Vinnytsia artistic and cultural establishments due to public demands of entertainment as well as cultural education. Expansion of repertoire, professional improvement and skill growth of outstanding actors, singers, musicians and creative teams. Efforts of creative teams to preserve Ukrainian traditional and national identity in their creativity. Outstanding educational activity of musical creative teams as the basis for art musical popularization among the people of Vinnytsia region. The huge creative tour activity of different artistic and cultural establishments during that period. The research has revealed the facts and regularities for the further study of art and cultural aspects in Vinnytsia city during the next periods and create the entire panorama of Ukrainian national culture and its regional peculiarities.

Key words: art and cultural aspects of Vinnytsia city, art and cultural establishments, creative teams, creative tour activity, repertoire.

Актуальність проблеми. Останніми роками в українській науковій думці простежується тенденція збільшення регіональних досліджень культурологічного та мистецтвознавчого спрямування. Осмислення регіональних культурно-мистецьких надбань зумовлює усвідомлення власної культурної приналежності та відтворення цілісної картини національної культури як складової світової духовної спадщини. Цим і зумовлена актуальність представленої праці, присвяченої дослідженню культурно-мистецького життя Вінниці середини 50–60-х рр. ХХ ст. – періоду, упродовж якого в суспільно-політичному і культурному житті України сталися важливі зміни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти культурно-мистецького життя Вінниці висвітлені у дослідженнях українських учених, що стосуються культури Вінниччини і Поділля. Ґрунтовним дослідженням, присвяченим музичній культурі Вінниччини є дисертація Т. Бурдейної-Публіки (Бурдейна-Публіка, 2009). Особливе місце у професійному музичному житті Поділля дослідниця відводить діяльності Вінницької обласної філармонії та визначає етапи розвитку концертної організації. Історію виникнення і функціонування цієї установи, творчість мистецьких колективів та оцінку їхнього впливу на розвиток культури і мистецтва регіону та міста подано у праці, приуроченій до 80-річчя Вінницької обласної філармонії (Територія музики. Вінницька обласна філармонія, 2017).

Проблеми становлення і розвитку театрального мистецтва України загалом і Вінниччини зокрема розкрито у публікаціях М. Антошко, Н. Заболотної, Н. Корнієнко, Ю. Москвічової,

Ю. Станішевського, С. Фицайло, О. Черкашиної та ін.

Джерельну базу дослідження становлять документи і матеріали Вінницького обласного історичного архіву, зокрема фонди «Вінницької обласної державної філармонії Вінницького обласного управління культури» (ф. Р-4141) та «Вінницького державного українського музично-драматичного театру ім. М. Садовського» (ф. Р-4960), у яких містяться звіти про роботу установ, дані про репертуар, гастрольну діяльність. Важливу складову джерельної бази також становлять матеріали періодичних видань, де епізодично висвітлюються окремі аспекти культурно-мистецького життя Вінниці та області.

Втім, попри констатацію наявності праць із проблем культури і мистецтва Вінниці недостатньо дослідженим залишається культурно-мистецьке життя міста періоду середини 50–60-х рр. ХХ ст. Зважаючи на це, видається необхідним висвітлення об'єктивної картини культурно-мистецьких процесів регіону і міста, розкриття особливостей діяльності установ культури і мистецтва у період суспільно-політичних та культурних змін, а також виявлення позитивних і негативних чинників, що впливали на культурно-мистецьке життя краю і міста у середині 50–60-х рр. ХХ ст.

Мета статті – виявлення основних тенденцій культурно-мистецького життя Вінниці середини 50–60-х рр. ХХ ст.

Виклад основного матеріалу дослідження. Середина 1950-х та початок 1960-х рр. в Україні були часом національно-культурного пробудження. Цей період в історичній літературі отримав назву «хрущовської відлиги». У цей

час відбувається викриття злочинної діяльності Л. Берії, ініційоване зверху, амністія, часткова реабілітація жертв сталінських репресій, офіційне засудження «культу особи» Сталіна на XX з'їзді КПРС, публічна критика беззаконня і зловживань владою, деяке розширення прав союзних республік, активізація міжнародних контактів.

Під натиском громадськості відбулися деякі зміни в культурній політиці, зростала зацікавленість національними духовними цінностями, відбулася реабілітація частини репресованих діячів науки, культури, мистецтва. Це зумовило значну активізацію процесу розбудови культурно-мистецького життя.

Вагому роль у культурно-мистецькому житті Вінниці середини 50–60-х рр. XX ст. відіграла діяльність установ культури і мистецтва, а саме Вінницької обласної філармонії та Вінницького обласного музично-драматичного театру.

Робота Вінницької обласної філармонії була спрямована на планування і систематичну популяризацію радянського та зарубіжного академічного мистецтва. У досліджуваній період у філармонії функціонували такі колективи: естрадно-циркова група, ансамбль оперети, ансамбль ліліпутів, естрадно-молодіжний ансамбль, ансамбль шкільної естради.

Продовжував роботу ансамбль бандуристів під орудою В. Джержого. У 1962 р. колектив очолив А. Мархлевський. До складу ансамблю входило 12 виконавців. В архівних документах йдеться, що лише двоє учасників ансамблю – В. Кальнін і М. Логвиненко навчалися у вечірній музичній школі по класу бандури, а інші виконавці не мали музичної освіти, це були талановиті самоуки, які самостійно опанували гру на бандурі (Державний архів Вінницької області, арк. 27). Концертні програми колективу були різноманітні: ансамблеві виступи, тріо, дуети, сольні номери. У 1957 р. ансамбль бандуристів став лауреатом Республіканського фестивалю молоді у Києві.

У 1964 р. колектив отримав назву Ансамбль української пісні і музики «Вітерець Поділля». Відбулося поповнення виконавського складу колективу випускниками мистецьких навчальних закладів і народних самодіяльних колективів. До складу колективу увійшли талановиті випускниці Вінницького музичного училища бандуристки Лілія та Віра Ткачук. Виступи

дуету сестер Ткачук стали головною окрасою концертних програм ансамблю. До репертуару дуету бандуристок входили твори українських композиторів, обробки народних пісень.

У складі Ансамблю української пісні і музики «Вітерець Поділля» налічувалося 15 виконавців: вокальна група – 10, танцювальна група – 3, концертмейстери – 2. До репертуару колективу входили твори українських композиторів, обробки народних пісень, пісні і танці народів СРСР. Основу концертних програм колективу становила українська пісня. Вагоме місце в репертуарі ансамблю також займали твори вінницьких авторів С. Гриценка, І. Масляєва, М. Осадчого, Р. Скалецького.

Водночас, в архівних документах зазначається, що у 1967 р. комісією Міністерства культури УРСР Республіканського огляду музичних колективів порушувалися питання про розширення виконавського складу колективу, поповнення його репертуару творами українських композиторів, злагодження звучання ансамблю, підвищення рівня виконавської майстерності танцювальної групи, зміни назви колективу. Наголошувалося на тому, що концертна програма ансамблю має відображати музичну культуру Вінниччини (Державний архів Вінницької області, 6 арк.).

Діяльністю цього колективу опікувався відомий вінницький композитор Р. Скалецький, який разом із поетом І. Масляєвим написав для ансамблю пісню «Подільський вітерець», що стала його «візитівкою». Колектив активно гастролював містами і селами Вінницької, Хмельницької, Черкаської, Миколаївської, Одеської, Сумської, Київської, Чернігівської, Івано-Франківської областей. Концертно-гастрольна діяльність Ансамблю української пісні і музики «Вітерець Поділля» отримала схвальні відгуки глядачів. Отже, популяризуючи українську пісню, творча діяльність ансамблю «Вітерець Поділля» сприяла збереженню і розвитку української музичної культури у вказаний період.

У досліджуваній період продовжувала здійснюватися сувора централізована регламентація діяльності установ культури і мистецтва. Заклади перебували під пильним контролем держави, керувалися у своїй роботі вказівками Міністерства культури СРСР і УРСР і мали втілювати в життя рішення пар-

тії та уряду. Репертуар мистецьких колективів філармонії становили твори радянської й зарубіжної класичної музики, обробки народних мелодій, композиції естрадної музики. Відбувалися перегляди репертуарних планів філармонії, концертних програм мистецьких колективів і артистів. Репертуар мав бути «ідейно витриманим» і відображати щасливе життя радянської людини. Водночас, у витягу з комплексної перевірки діяльності Вінницької обласної філармонії фахівцями управління культури у 1961 р. як недолік зазначалося, що «в естрадній бригаді твори в основному російськомовні, немає творів місцевих авторів... бракує кращих творів українських радянських композиторів та українських класиків...» (Територія музики. Вінницька обласна філармонія, 2017, с. 38).

Засобами мистецтва пропагувалася тісна дружба радянських народів і народів соціалістичної співдружності європейських країн. Це сприяло активній гастрольній діяльності провідних національних колективів та виконавців. Так, наприкінці 1950 – у 1960-х рр. на Вінниччині відбувся цілий ряд концертів народної артистки Узбецької РСР Тамари Ханум і Узбецького естрадного ансамблю, Білоруського народного ансамблю пісні і танцю, Державного симфонічного оркестру Грузії, естрадних колективів Молдавії, Естонії, Латвії, Болгарії, Румунії, Угорщини (Територія музики. Вінницька обласна філармонія, 2017, с. 34–37).

Виступали у Вінниці й провідні українські національні колективи – Державний ансамбль пісні і танцю під керівництвом П. Вірського, Черкаський народний хор, Буковинський ансамбль пісні і танцю, заслужена капела «Трембіта», хорова капела «Думка».

Справжньою культурно-мистецькою подією став виступ у Вінниці на початку 1960 р. відомої австрійської скрипальки Марі Беріл Кімбер в рамках її гастролей країнами Європи. У 1964 р. Вінницю із концертами відвідали С. Ріхтер, Е. Гігельс та інші відомі виконавці (Державний архів Вінницької області, арк. 7).

Провідні мистецькі колективи і виконавці Вінницької обласної філармонії також почали вести активну концертно-гастрольну діяльність. У районній, обласній, республіканській пресі середини 1960-х рр. знаходимо численні відгуки, де відзначається розширення репер-

туару мистецьких колективів філармонії, зростання їхньої виконавської майстерності.

Важливим напрямом діяльності філармонії була просвітницька робота, що здійснювалась у формі музично-літературного лекторію, започаткованого мистецтвознавицею Г. Й. Ландою. До складу бригади лекторію входило 7 осіб: лектор-мистецтвознавець, декламатор, акордеоніст-аккомпаніатор, соліст – бас, соліст – баритон, солістка – ліричне сопрано, ведучий (Державний архів Вінницької області, арк. 24). Лекторій виконував музично-просвітницьку і виховну функції. Назви деяких програм лекторію («Партия – наш рулевой», «Музыка в жизни советских людей», «Советское искусство – самое передовое искусство в мире», «Искусство против религии», «Мистецтво двох світів, двох ідеологій», «Могучая кучка») свідчать про те, що робота лекторію передусім була спрямована на популяризацію радянського і російського музичного мистецтва, відображення радянської дійсності. Водночас, попри заангажованість музично-просвітницької роботи лекторію остання сприяла залученню до музичного мистецтва населення Вінниччини.

Вагому роль у культурно-мистецькому житті міста продовжувала відігравати діяльність Вінницького обласного музично-драматичного театру. Театральний процес у досліджуваний період в Україні, як і в усьому СРСР, розвивався в руслі творчого методу соціалістичного реалізму, започаткованого у 1930-х рр., був уніфікований і регламентований. Перед театральним мистецтвом було поставлене завдання всебічно розкривати актуальну сучасну проблематику, героїко-патріотичну й історико-революційну теми, по-новому трактувати вітчизняну і зарубіжну класичну драматургію.

У 1946–1948 рр. у Вінниці на місці зруйнованої нацистами будівлі було збудовано нове приміщення театру за проектом архітектора Д. Чорновола. Із 1948 р. Вінницький обласний музично-драматичний театр очолював випускник Київського інституту театрального мистецтва, відомий режисер Ф. Верещагін. За свою майже 40-річну діяльність у Вінницькому театрі митець виховав цілу плеяду талановитих акторів і режисерів.

У театрі під орудою Ф. Верещагіна розпочала працювати об'єднана трупа з акторів вінницького та ізмаїльського театрів, що поступово удосконалювала професійну майстер-

ність. До репертуару Вінницького обласного музично-драматичного театру входили твори української, радянської та зарубіжної класичної драматургії.

У концепції театрального дійства головну роль Ф. Верещагін відводив актору. Постановки вистав режисера характеризуються глибоким психологізмом, емоційністю, відображенням реалістичних традицій національного театру.

Вагоме місце у репертуарі театру займали твори української класичної драматургії – «Сава Чалий» І. Карпенка-Карого, «Сон князя Святослава» І. Франка, «Ніч під Івана Купала», «Не судилось» М. Старицького та ін.

У 1957 р. Вінницькому обласному музично-драматичному театру присвоєно ім'я видатного українського актора, режисера М. Садовського.

Намагаючись розширити репертуар театру, Ф. Верещагін встановлював творчі зв'язки з українськими драматургами, звертався до інсценізації прозових творів. Саме завдяки наполегливій роботі режисера на сцені Вінницького обласного музично-драматичного театру ім. М. Садовського отримали перше прочитання п'єси драматурга М. Зарудного. З великим успіхом на сцені театру відбулися постановки п'єс «Весна», «Веселка», «Ніч і полум'я» та інших творів митця. Окрім М. Зарудного, у Вінницькому обласному музично-драматичному театрі ім. М. Садовського звернулися до творчості талановитого митця О. Коломійця, комедія «Фараони» (1961) якого згодом пройшла майже в усіх театрах України, зробивши її автора одним із провідних драматургів. Для театру також писали І. Стаднюк, Я. Стельмах, П. Майборода.

На сцені Вінницького обласного музично-драматичного театру ім. М. Садовського вперше були здійснені постановки вистав «Емілія Галотті» Г. Е. Лессінга, «Перед заходом сонця» Г. Гауптмана, «Перевертень» А. Кіцберга, «Кавказьке крейдяне коло» Б. Брехта, «Сільська честь» І. Карпенка-Карого та ін. Ці вистави стали важливими подіями у творчості колективу театру і культурно-мистецькому житті Вінниці середини 50–60-х рр. ХХ ст. Постановки вистав отримали схвальні відгуки театральних критиків (Каск, 1956).

У другій половині 50-х – на початку 60-х рр. ХХ ст. в театральній культурі відбувається поглиблення психологізму, критикується викривлена мораль попереднього періоду.

Творчим колективам і художнім радам театрів надається більше свободи щодо формування репертуару, комплектування труп тощо. Спостерігається розширення тематичної та жанрової різноманітності творів, на сценах українських театрів з'являються постановки вистав української класичної драматургії. Так, у 1956 р. на сцені Вінницького обласного музично-драматичного театру ім. М. Садовського після багаторічної перерви відбулася постановка опери М. Аркаса «Катерина» за Т. Шевченком, що мала великий успіх у публіки.

Молоді режисери у своїй творчості прагнуть до експерименту, до пошуків незвичних постановочних форм. Намагаючись утвердити суто режисерський театр, митці активно зверталися до спадку визначного режисера-новатора Л. Курбаса. У 1965 р. на сцені Вінницького обласного музично-драматичного театру ім. М. Садовського відбулася постановка вистави «Гайдамаки» за Т. Шевченком Л. Курбаса.

Однак, уже з середини 60-х рр. ХХ ст. відбувається скасування свободи творчості, посилюються процеси русифікації й ідеологізації. Так, відповідно до наказу Міністерства культури УРСР № 55 від 2 серпня 1963 р. «Про ідейну спрямованість театрального репертуару та підвищення ролі театру в комуністичному вихованні трудящих» в республіці було створено Художню раду, члени якої перевіряли готовність до виходу на публіку нових постановок вистав і контролювали співвідношення кількості п'єс російських і українських авторів (Державний архів Вінницької області, арк. 8). Український національний репертуар стрімко почали витісняти твори російських і зарубіжних драматургів. До репертуару українських театрів мали входити вистави ідеологічного спрямування, у яких би висвітлювалася щаслива радянська дійсність, створювався образ сучасної людини – будівника комунізму.

Незважаючи на жорсткий ідеологічний контроль діяльності установ культури і мистецтва з боку держави, творчий колектив Вінницького обласного музично-драматичного театру ім. М. Садовського продовжував висвітлювати і популяризувати українську історію та культуру. Це знаходило відгук глядацької аудиторії. За даними архівних документів, у 1964 р. театр досяг 77,1% відвідування глядачами своїх спектаклів виключно показом тво-

рів українських драматургів, до яких входили «Марина» М. Зарудного, «Чебрець пахне сонцем» О. Коломійця, «Наталка-Полтавка» І. Котляревського та ін. (Державний архів Вінницької області, арк. 5). Як бачимо, творчий колектив театру намагався зберегти національну спрямованість у своїй творчості.

Вінницький обласний музично-драматичний театр ім. М. Садовського під орудою Ф. Верещагіна став одним із провідних театрів не лише України, а й тодішнього Радянського Союзу, гастролював містами всіх республік. У 1959 р. творчий колектив театру пройшов відбір на Республіканському огляді вистав драматичних театрів на сучасну тему для участі в Декаді української літератури і мистецтва в Москві (Станішевський, 2006, с. 526). Колектив Вінницького обласного музично-драматичного театру ім. М. Садовського здійснив постановку вистави «Мертвий бог» М. Зарудного, в якій розвінчувалися забобони і міщанська мораль.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Провідними тенденціями в культурно-мистецькому житті Вінниці середини 50–60-х рр. ХХ ст. були: поживлення цього

явища під впливом суспільно-політичних і культурних змін в Україні у досліджуваний період; активізація діяльності установ культури і мистецтва, спрямована на задоволення культурно-мистецьких запитів міщан; зростання виконавської, акторської, режисерської майстерності і розширення репертуару творчих колективів; намагання художніх колективів установ культури і мистецтва зберегти національну спрямованість у своїй творчості; активна музично-просвітницька діяльність творчих колективів, що, попри її заангажованість, сприяла залученню до музичного мистецтва населення Вінниччини; активізація гастрольної діяльності творчих колективів установ культури і мистецтва.

Дослідження не вичерпує усієї проблематики розгляду культурно-мистецького життя Вінниці середини 50–60-х рр. ХХ ст. Виявлені в результаті дослідження факти і закономірності можуть стати основою для подальшого вивчення явищ культурно-мистецького життя Вінниці наступних періодів, що має важливе значення для відтворення цілісної картини національної культури у розмаїтті її регіональних аспектів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бурдейна-Публіка Т. Становлення і розвиток професійних форм музичного життя Вінниччини як складової культури Подільського краю: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства: спец. 26.00.01 «Теорія та історія культури». Львів, 2009. 19 с.
2. Державний архів Вінницької області. Ф. Р-4141. Вінницька обласна державна філармонія Вінницького обласного управління культури. Оп. 2. Спр. 2. 30 арк.
3. Державний архів Вінницької області. Ф. Р-4141. Вінницька обласна державна філармонія Вінницького обласного управління культури. Оп. 2. Спр. 24. 19 арк.
4. Державний архів Вінницької області. Ф. Р-4141. Вінницька обласна державна філармонія Вінницького обласного управління культури. Оп. 2. Спр. 74. 17 арк.
5. Державний архів Вінницької області. Ф. Р-4141. Вінницька обласна державна філармонія Вінницького обласного управління культури. Оп. 2. Спр. 88. 6 арк.
6. Державний архів Вінницької області. Ф. Р-4960. Вінницький державний український музично-драматичний театр ім. М. Садовського. Оп. 1. Спр. 83. 77 арк.
7. Державний архів Вінницької області. Ф. Р-4960. Вінницький державний український музично-драматичний театр ім. М. Садовського. Оп. 1. Спр. 95. 13 арк.
8. Каск К. Значне досягнення. *Радянська Україна*. 1956. 4 грудня.
9. Москвічова Ю. Театральні тенденції сучасної Вінниччини. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Мистецтвознавство. 2013. № 2. С. 146–153.
10. Станішевський Ю. Український театр у перші повоєнні десятиліття. Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ ст. / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. Київ: Інтертехнологія, 2006. С. 501–532.
11. Територія музики. Вінницька обласна філармонія / Упор. Л. В. Смішко. Вінниця, 2017. 220 с.

REFERENCES:

1. Burdeina-Publica, T. V. (2009). Stanovlennia i rozvytok profesiinykh form muzychnoho zhyttia Vinnychchyny yak skladovoi kultury Podilskoho kraiu [Formation and development of professional forms of the music life in Vinnytsia as a part of the Podillya region culture]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Lviv [in Ukrainian].

2. Derzhavnyi arkhiv Vinnytskoi oblasti. [State archive of Vinnytsia region]. Fund P-4141. Vinnytska oblasna derzhavna filarmoniiia Vinnytskoho oblasnoho upravlinnia kultury [Vinnytsia Regional State Philharmonic of the Vinnytsia Regional Department of Culture]. Description 2. The case 2. pp. 30 [in Ukrainian].
3. Derzhavnyi arkhiv Vinnytskoi oblasti. [State archive of Vinnytsia region]. Fund P-4141. Vinnytska oblasna derzhavna filarmoniiia Vinnytskoho oblasnoho upravlinnia kultury [Vinnytsia Regional State Philharmonic of the Vinnytsia Regional Department of Culture]. Description 2. The case 24. pp. 19 [in Ukrainian].
4. Derzhavnyi arkhiv Vinnytskoi oblasti. [State archive of Vinnytsia region]. Fund P-4141. Vinnytska oblasna derzhavna filarmoniiia Vinnytskoho oblasnoho upravlinnia kultury [Vinnytsia Regional State Philharmonic of the Vinnytsia Regional Department of Culture]. Description 2. The case 74. pp. 17 [in Ukrainian].
5. Derzhavnyi arkhiv Vinnytskoi oblasti. [State archive of Vinnytsia region]. Fund P-4141. Vinnytska oblasna derzhavna filarmoniiia Vinnytskoho oblasnoho upravlinnia kultury [Vinnytsia Regional State Philharmonic of the Vinnytsia Regional Department of Culture]. Description 2. The case 66. pp. 6 [in Ukrainian].
6. Derzhavnyi arkhiv Vinnytskoi oblasti. [State archive of Vinnytsia region]. Fund P-4960. Vinnytskyi derzhavnyi ukrainskyi muzychno-dramatychnyi teatr im. M. Sadovskoho [Vinnytsia State Ukrainian Music and Drama Theater named after M. Sadovsky]. Description 2. The case 83. pp. 77 [in Ukrainian].
7. Derzhavnyi arkhiv Vinnytskoi oblasti. [State archive of Vinnytsia region]. Fund P-4960. Vinnytskyi derzhavnyi ukrainskyi muzychno-dramatychnyi teatr im. M. Sadovskoho [Vinnytsia State Ukrainian Music and Drama Theater named after M. Sadovsky]. Description 2. The case 95. pp. 13 [in Ukrainian].
8. Kask. K. (1956). Znachne dosiahnennia [A significant achievement]. *Soviet Ukraine*. December 4 [in Ukrainian].
9. Moskvichova, J. (2013). Teatralni tendentsii suchasnoi Vinnychchyny [Theatrical trends of modern Vinnytsia region]. *Scientific notes of Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatyuk*. Series Art Criticism. № 2. pp. 146-153 [in Ukrainian].
10. Stanishevsky Yu. (2006). Ukrainskyi teatr u pershi povoienni desiatylittia [Ukrainian theater in the first post-war decades]. *Essays on the history of theater art of Ukraine of the 20th century / Institute of Contemporary Art Problems of the Academy of Arts of Ukraine*. Kyiv: Intertechnology. pp. 501-532 [in Ukrainian].
11. Terytoriia muzyky. Vinnytska oblasna filarmoniiia [The territory of music. Vinnytsia Regional Philharmonic]. Edited by L. V. Smishko. Vinnytsia, 2017. pp. 220 [in Ukrainian].